

New Entrants to Farming

Introduction to Crofting

National Advice Hub
T: 0300 323 0161
E: advice@fas.scot
W: www.fas.scot

Tòiseachadh air Croitearachd

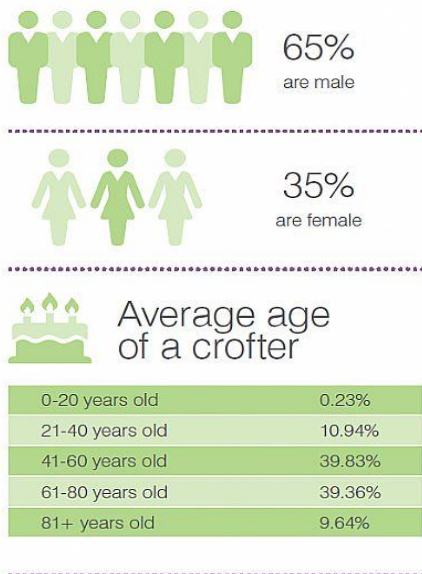
Dè th' ann an croitearachd?

Tha croitearachd mar sheòrsa de chòir air fearann nach eil ach ann an Alba. 'S e tac beag àiteachais a th' ann an croit a bhios gu h-àbhaisteach air a chumail ann an gabhaltas agus air am faod no nach fhaod togalaichean a bhith no taigh co-cheangailte ris. Tha meud chroitean a' dol bho nas lugha na 0.5 hectair (ha) gu còrr air 50ha ach tha croit gu h-àbhaisteach nas fhaisge air 5ha. Tha na croitean as motha còrr air 1,000ha. Tha 20,570 croit ann an Alba le 15,388 croitear fa leth. 'S e an croitear an neach-gabhail no neach-seilbh na croite. Gu h-àbhaisteach, tha an croitear a' cumail na croite air "cumhaichean reachdail", a tha a' beantainn ri gach gabhaltas croite agus gu h-àbhaisteach aig nach bi aonta sgriobhte.

Dleastanasan croiteir

Tha dleastanasan reachdail ris am feumar cumail ann a bhith a' gabhail thairis croit. Tha còmhnaidheachd air a' chroit riatanach no feumaidh an croitear a bhith a' còmhnaidh taobh a-staigh 32km. Tha dleastanas ann gun dearmad a dhèanamh air a' chroit, a' chroit àiteach agus a chumail suas airson àiteachas no a cur gu feum gnothaicheil eile (me cleachdadh sam bith aig nach eil droch bhuidh air a' chroit, ùidh a' phobaill, ùidhean an uachdarain no cleachdadh air fearann ri thaobh).

Demographics (Taken from the Commission's ROC)

Ciamar a tha croitean air an cleachdadh?

Tha croitean gu minig nan aonadan pàirt-ùine. Fhad 's a tha croitean gu traidiseanta air an cleachdadh airson ionaltradh farsaing air crodh is caoraich, tha meudachadh ann an àireamhan a tha air an cur gu feum eile leithid tuathanachas gàrraidh coimearsalta, cumail sheilleanan, no àrach chearcan. Faodaidh gabhail ris na cleachdaidhean eile sin cuideachadh le comas teachd-a-steach bho fhearann croite a mheudachadh.

Seachad air a' chleachdadh àiteachais àbhaisteach, faodaidh croitean frithealadh mar bhunait airson measgachadh de fheuman gnothachais, leithid glampadh, ealain is ceàird ionadail, agus saor-làithean air croit. Tha na roinnean sin air fàs sònraichte fhaicinn sna bliadhnaichean mu dheireadh le croitearan a' coimhead ri calpachadh air a' mhargaid thurasachd.

Cò tha nan croitearan?

Mar a tha le tuathanachas, tha co-chuid mhòr de luchd-gabhail chroitean thairis air 60 bliadhna a dh'aois, le dìreach àireamh bheag sa cheud fo aois 40 bliadhna. Tha na bliadhnaichean mu dheireadh air meudachadh fhaicinn anns an àireamh de chroitearan boireannta agus nas òige.

¹(Coimisean na Croitearachd 2017)

Fearann Ionaltraidh

Tha còrr air 1,000 ionaltradh anns na sgìrean croitearachd. 'S e pìos fearainn a th' ann am fearann ionaltraidh a tha air a roinn le àireamh de luchd-earrannan croite. Tha cleachdadh air an fhearann ionaltraidh air a riaghladh le comataidh ionaltraidh, air a thaghadh leis an luchd-earrannan. Tha

cleachdadh air an fhearann ionaltraidh air a riaghladh le riaghailtean ionaltraidh, a tha air an rianachd leis a' chomataidh ionaltraidh. Tha sùmadh aig luchd-earrannan fa leth a tha a' riaghladh an àireamh de stoc a tha ceadachd dhaibh ionaltradh. Tha mion-fhiosrachadh mu earrannan is sùmadh ri fhaotainn ann an riaghailtean an fhearainn ionaltraidh. Gus cothrom a ghabhail air tabhartasan a tha rim faotainn, feumaidh comataidh ionaltraidh oifigeil a bhith suidhichte aig fearann ionaltraidh. Gus comataidh ionaltraidh a bhith ainmichte, feumaidh e a bhith clàraichte leis a' Choimisean.

¹ Coimisean na Croitearachd 2017. Ri fhaotainn bho <http://crofting.scotland.gov.uk/facts-and-figures>

Coimisean na Croitearachd

Is e Buidheann Poblach Neo-roinneil (NDPB) a th' ann an Coimisean na Croitearachd le dleastanas airson riaghladh croitearachd. Tha an Coimisean air a dhèanamh suas de shia Coimiseanairean Croitearachd air an taghadh bho dhiofar raointean cruinn-eòlach anns na sgìrean croitearachd, agus trì Coimiseanairean air am fastadh le Riaghaltas na h-Alba.

Briathrachas Croitearachd

Tha àireamh de dh'abairtean ùra co-cheangailte ri saoghal croitearachd. Gu h-ìosal, chithear gearr-iomradh air na h-abairtean as cumanta a bhios tu buailteach fhaicinn.

Neach-seilbh/Neach-gabhail

- Bidh croitean air an gabhail no bidh iad ann an seilbh. Tha na riathanasan reachdail ceudna a' beantainn don dà chuid luchd-gabhail agus luchd-seilbh.

Di-chroiteadh/Ath-thòiseachadh

- Is e *Di-chroiteadh* an abairt a chleachdar airson a' phròiseis an lùib toirt fearann air falbh bho ghabhail croitearachd. Tha seo gu h-àbhaisteach dèante airson làrach taighe fhaotainn a tha freagarrach do dh'iasad coimearsalta.
- Coltach ri di-chroiteadh, is e *ath-thòiseachadh* toirt fearann air falbh bho ghabhail croitearachd; sa chùis seo, tha e air a choileanadh leis an uachdaran, a' leantainn air cead bho Chùirt an Fhearainn ann an Alba.

Roinneadh

- Is e roinneadh an abairt air a chleachdadh nuair a tha cuideigin aig a bheil roinn ann am fearann ionaltraidh ag iarraidh pàirt den fhearann ionaltraidh a thoirt air falbh airson an fheum fhèin.

Sònrachadh

- Is e sònrachadh an abairt a chleachdar gus iomradh a thoirt air gabhail croite bho neach-gabhail a ghluasad, ris an canar an 'neach-sònrachaidh' no an 'neach-gabhail a-mach', gu pearsa den roghainn fhèin ris an canar an 'sònraiche' no an 'neach-gabhail ùr san amharc'.

Fo-ghabhail

- Is e fo-ghabhail an abairt a chleachdar gus iomradh a thoirt air an rèiteachadh far a bheil neach-gabhail croite a' ceadachadh do neach eile (aithnichte mar am fo-neach-gabhail) a' chroit iomlan no pàirt den chroit aca obrachadh agus/no na roinnean ann am fearann ionaltraidh airson ùine stèidhichte.

An Clàr Croitean (ROC)

- Is e liosta poblach de chroitean a th' anns an ROC air a ghleidheadh le Coimisean na Croitearachd anns a bheil fiosrachadh bunasach mun chroit agus na daoine co-cheangailte ris. Chan eil mapadh no fiosrachadh mu chrìochan croite san ROC, tha seo ri fhaotainn air a' chlàr croitean a tha glèidhte aig Clàran Alba. Tha ROC a' Choimisein a-nis ri fhaotainn air-loidhne aig <http://www.crofting.scotland.gov.uk/register-of-crofts-roc>

An Clàr Croitean

- Tha an clàr croitean stèidhichte air mapa a tha a' solarachadh clàr coileanta a thaobh meud agus ùidh ann am fearann taobh a-staigh còir gabhailtais ann an Alba. Tha an clàr a' sealltainn nan crìochan fearainn agus cuideachd fiosrachadh mun chroit. Tha an clàr air a chumail suas le Glèidheadair Chlàran na h-Alba.
- Bu chòir tagraidhean airson croit a chlàradh a chur a-steach gu Coimisean na Croitearachd. A thuilleadh air Foirm A a lionadh a gheibhear aig <https://www.ros.gov.uk/services/forms/guidance-and-forms> feumar cuideachd mapa soilleir agus so-leughte a sholarachadh, a' taisbeanadh crìochan na croite. Faodaidh mapaichean a tha a' coileanadh na h-ìre riathanaich am faighinn bho ùghdarrasan ionadail, ailtirean agus luchd-tomhais agus luchd-sgaoilidh mhapaichean na Suirbhidh Òrdanais.

An Cunntas Croitearachd

- A' leantainn air buileachadh an Achd Ath-leasachaidh Croitearachd (Alba) 2010, tha dleastanas air Coimisean na Croitearachd an Cunntas Croitearachd a sgaoileadh, a tha aithnichte gu reachdail mar am Fios Bliadhnail.
- Is e riatanas laghail a th' anns a' Chunntas Croitearachd agus feumaidh croitearan uile a lìonadh 's a thilleadh gu Coimisean na Croitearachd. Tha aig Coimisean na Croitearachd ri foirm a' Chunntais Croitearachd a sgaoileadh gu croitearan-gabhail agus croitearan-seilbhe gus a dhèanamh cinnteach gu bheil iad a' gèilleadh do an dleastanasan.

Croit Measaichte

- Nuair a cheannaicheas croitear a f(h)earann agus gu bheil na h-earrannan ionaltraidh co-cheangailte ris a' chroit sin a' fuireach ann an gabhaltas, tha iad "measaichte" mar chroit air leth agus sònraichte nan còir fhèin.

Faotainn Croit

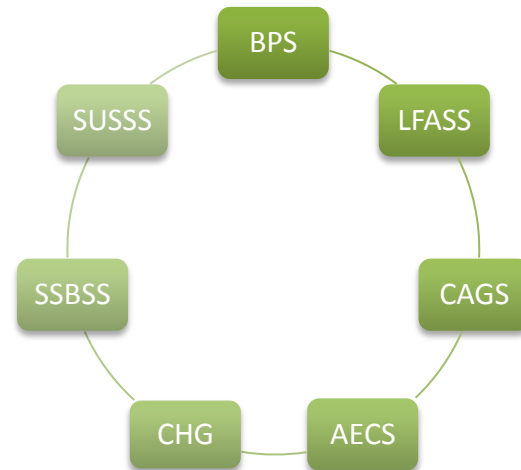
Tha àireamh de dhòighean air croit fhaotainn. Tha an clàr gu h-ìosal a' toirt geàrr-iomradh air na dòighean as cumanta agus cuid de na riatanasan na lùib.

Seòrsa atharrachadh	Iomradh	Fios bho Choimisean na Croitearachd / aonta a dhìth?	Clàradh Croit airson a' chiad turais
Sònrachadh	Gluasad air gabhaltas croite bho chroitear-gabhail gu an neach-gabhail san amharc	Tha. Foirm Tagraidh airson Sònrachadh Gabhaltas Croite	Tha
Fo-ghabhail	Gluasad gabhaltas croite bho chroitear-gabhail gu neach-gabhail ùr airson ùine stèidhichte.	Tha. Foirm Tagraidh airson fo-ghabhail air gabhaltas croite.	Chan eil
Atharrachadh seilbh – atharrachadh croitear-seilbhe	Ceannach na croite	Tha. Foirm fios mu atharrachadh seilbh air fearann croite.	Tha
Fo-ghabhail seusanail neo-fhoirmeil	Aonta neo-fhoirmeil cleachdte gu bitheanta.	Chan eil	Chan eil

Lorgar gabhaltasan is fearann croite a tha gan reic air an sanasachadh le àidseantan oighreachd ionadail, sna pàipearan ionadail no bho dhuine gu duine. Tha prìsean gabhaltasan agus fearann croite glè dhiofraichte, a' tòiseachadh fo £10,000 gu còrr air £200,000. Tha àite agus comas air taighean a thogail na phàirt mhòr den phrìseadh air croitean; chan eil comas àiteachais cho cudromach ann an stèidheachadh prìs. Gus a bhith airidh air tabhartasan sònraichte croitearachd, feumaidh tu a bhith nad chroitear-gabhail, fo-neach-gabhail no croitear-seilbhe.

Sgeamaichean Taic Croitearachd

Tha croitearan a tha gnìomhach ann an àiteach le còrr air 3 heactairean de fhearann airidh air na h-aon subsadaidhean a tha rim faotainn ris a' chòrr den ghnìomhachas tuathanachais, a' gabhail a-steach Sgeama Pàighidh Bunasach, Uaineachadh, agus Sgeama Taic Sgìre nach eil cho ainmeil. Faodaidh croitearan cuideachd Sgeama Taic Chaoraich Aonach na h-Alba (SUSSS) a thagradh agus Sgeama Taic Chrodh-bainne na h-Alba (SSBSS). Tha sgeamaichean tabhartais ann cuideachd air an deilbh gu sònraichte mar bhuannachd do chroitearan. Gheibhear tuairisgeul goirid mu na sgeamaichean taic a tha rim faotainn le croitearan air an ath dhuilleig.

Sgeama Tabhartais Àiteachas Croitearachd (CAGS)

Tha an sgeama seo a' solarachadh thabhartasan do chroitearan gus leasachaidhean a dhèanamh air an croitean agus cuideachadh le an gnothachasan a chumail suas. Faodaidh maoinen suas ri £25,000 do chroitearan fa leth agus £125,000 do bhuidhnean chroitearan an cleachdadh airson pròiseactan calpa, leithid togail no leasachadh air togalaichean àiteachais agus stèidheachadh air Comataidhean Fearann Ionlaidh.

Tha reataichean tabhartais do chroitearan fa leth fo 41 bliadhna a dh'aois agus ann an gnothachas airson nas lugha na 5 bliadhna aig 80% ann an Sgìrean Neo-ainmeil (LFAan), agus 60% ann an Sgìrean nach eil Neo-ainmeil. Do chroitearan eile, tha na reataichean 60% ann an Sgìrean Neo-ainmeil agus 40% ann an Sgìrean nach eil Neo-ainmeil. Tha comataidhean ionlaidh airidh air 80% de reat tabhartais ann an Sgìrean Neo-ainmeil agus 60% ann an Sgìrean nach eil Neo-ainmeil.

Faodaidh maoinachadh do phròiseactan calpa airidheach gach taobh den phròiseact a chòmhdach, a' gabhail a-steach cosgais stuthan, giùlan stuthan, cosgais chunnradairean agus an saothair fhèin. Tha nithean a tha airidh air taic thabhartasan a' gabhail a-steach: togalaichean, uachdair le còmhdach cruaidh, ath-shiolachadh, stòradh giodar, drèanadh agus claiseadh, uidheam biadhaidh bheathaichean, goireasan làimhseachaidh bheathaichean, criosan fasgaidh, feansadh, solar cumhachd is uisge, solar uidheam dealanach agus frith-rathaidean ruigsinneachd.

Tabhartas Taigh Croite (CHG)

Tha an sgeama seo a' solarachadh thabhartsan do chroitearan gus ìrean taigheadais croitearachd a leasachadh 's a chumail suas, le amas air daoine a tharraing agus a chumail taobh a-staigh sgìrean croitearachd ann an Alba. Faodar maoinachadh de 40% de na cosgaisean suas gu £38,000 a chleachdadh ann an sgìrean àrd-phrìomhachais agus suas gu £28,000 ann an sgìrean prìomhachais coitcheann, airson ùr-thogalaichean, prìomh chàraidhean, leasachaidhean a-staigh agus obair ath-thogail. Chan eil pròiseactan luach nas lugha na £8,000 airidh air taic tabhartais fo CHG. Airson taighean ùr-thogte, tha raon de fhearann air a dhi-chroiteadh mus tòisich a' togail, gus iasad coimearsalta fhaotainn. Tha cìsean co-cheangailte ri di-chroiteadh a' gabhail a-steach cìsean neach-lagha agus cis ceannach airson an fhearainn.

Tha airidheachd stèidhichte ann am pàirt air buileachadh plana gnothachais 5-bliadhna airson na croite. Tha cuibhreachadh ga chur air meud ùr-thogalaichean a tha co-cheangailte ris an àireamh

de sheòmraichean cadail. Thathar a' gabhail ri tagraidhean fad na bliadhna ach tha co-dhùnaidhean dèante gu h-àbhaisteach ceithir tursan sa bhliadhna. Tha tagraidhean gan rangachadh stèidhichte air àireamh de fhactaran, a' gabhail a-steach iadsan air an iomradh gu h-àrd.

Sgeama Gnàth-shìde Àrainneachd Àiteachais (AECS)

Tha AECS a' cur taic ri manaidsaran fearainn a tha airson am fearann a làimhseachadh gu buannachd fiadh-bheatha. Tha raon de roghainnean rim faotainn, a' gabhail steach buain anmoch air achaidhean saidhleids, agus stiùireadh air ionaltradh gus dìon a chur air àrainnean agus eòin a' briodachadh. A thuilleadh air an sin, tha àireamh de roghainnean rim faotainn a tha gu h-àraid buntainneach do chroitearan agus tuathanasan beaga. Tha iad sin a' gabhail a-steach:

a-

Roghainn Stiùiridh

Stiùireadh Glèidhteachais Aonadan Beaga
(suas gu 30ha)
Stiùireadh Crodh air Aonadan Beaga
(suas gu 20ha @ 2 ha/bò)
Machair air a bhuain

Reat Pàighidh

£77.78/ha

Gleidheadh - £107.38/ha
Tòiseachadh - £162.63/ha
£239.76/ha

Trèanadh

Chan eil teisteanasan foirmeil ann do chroitearachd. Tha teisteanasan àiteachais aig gach ìre rim faotainn bho SRUC. Tha cùrsaichean practaigeach aon no dà latha ag amas gu sònraichte air croitearan, air an tairgsinn le Caidreachas Croitearachd na h-Alba (SCF), a' gabhail a-steach chùrsaichean airson inntearan ùra gu croitearachd. Tha coinneamhan aon latha no feasgair mu chuspairean practaigeach is teicnigeach air an tairgsinn an-asgaidh le Seirbheis Comhairleachadh Tuathanachais (FAS), air an libhrigeadh le SAC Consulting, air feadh nan sgìrean croitearachd.

Stòran tuilleadh fiosrachaidh

Coimisean na Croitearachd - <http://www.crofting.scotland.gov.uk/>

Clàran Alba - <http://www.crofts.ros.gov.uk/register/home>

Caidreachas Croitearachd na h-Alba - <http://www.crofting.org/>

Pàighidhean Dùthchail is Seirbheisean - <https://www.ruralpayments.org/publicsite/futures/>

Inntearan Ùra SAC - https://www.sruc.ac.uk/info/120389/new_entrants

Seirbheis Comhairleachaidh Tuathanachais - <https://www.fas.scot/>